

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора економічних наук, професора Свиноуса Івана Вікторовича на дисертаційну роботу Лаврука Віталія Валерійовича «Економічна модернізація тваринництва як умова продовольчого забезпечення населення України», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Функціонування галузей аграрного сектору у сучасних умовах господарювання, обумовлює об'єктивну необхідність структурних і трансформаційних перетворень. Водночас важливу роль відіграє кон'юнктура ринку, викликаючи серйозну конкуренцію та підвищені вимоги до якості продукції Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в умовах подальшого формування стійких ринкових відносин, зумовлюють необхідність відродження і інтенсивного розвитку галузі тваринництва, ефективність функціонування якої залежить від докорінних змін матеріально-технічного, фінансового і інвестиційного забезпечення та здійснення економічної модернізації виробничих процесів при виробництві високопоживної тваринницької продукції для задоволення у ній продовольчих потреб населення. А тому основної уваги заслуговують питання розробки науково обґрунтованих стратегій, формування і забезпечення дієздатності механізму економічної модернізації у забезпеченні ефективного розвитку аграрних підприємств. Питання, що вивчаються автором дисертації за своїм обсягом, глибиною висвітлення та переконливістю аргументів свідчать про важливість теоретичних, методичних та прикладних положень опонованої роботи.

Актуальність проблеми, недостатній рівень її дослідження й висвітлення в економічній літературі, теоретичне та практичне значення для подальшого становлення і ефективного розвитку зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили її цільову спрямованість і логіко-структурну будову.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота відображає результати наукових досліджень, проведених автором відповідно до плану науково-дослідних робіт економічного факультету Подільського державного аграрно-технічного університету “Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого та трудового потенціалу, фінансових, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті” (номер державної реєстрації 0110U005064). У граничних обсягах вказаної теми автором проведено теоретичне і методологічне обґрунтування та розроблено пропозиції по розробці механізму проведення економічної модернізації та ефективного розвитку тваринництва з метою забезпечення населення України тваринницькою продукцією.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації. Дисертаційна робота Лаврука В.В. є комплексним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням, яке достатньо обґрунтоване, виконане на належному теоретичному і прикладному рівні та характеризує наукову компетентність її автора. Вона має послідовну та виважену структуру змістових складових питань, які віддзеркалюють багатогранність та різносторонність досліджуваної проблеми. Основою для виконання дисертаційної роботи здобувачем стали фундаментальні праці та наукові розробки вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячені питанням модернізації галузей та економіки підприємств.

Поставлена автором мета дослідження досягнута шляхом вирішення цілої низки завдань, які розкривають тему дисертаційної роботи, а отримані результати характеризують доцільність і перспективність застосування запропонованих методичних підходів до підвищення техніко-технологічного рівня тваринництва, розробки стратегії і механізму економічної модернізації, використання прогресивних технологій при виробництві якісної тваринницької продукції для забезпечення у ній потреб населення.

Сформовані у дисертації наукові положення, висновки і пропозиції підтверджують глибину й оригінальність виконаних досліджень, є конкретними, достатньо обґрунтованими й достовірними, відповідають поставленій меті і завданням дослідження, мають певну цінність для економічної науки та практичне значення для забезпечення ефективної діяльності тваринницьких підприємств.

Ступінь обґрунтованості наукових результатів підтверджується використанням автором результатів відповідних аналітичних узагальнень наукових розробок вчених та достатньої інформаційної бази, зокрема законодавчих і нормативно-правових актів України, офіційних статистичних даних Державного комітету статистики і мережі Інтернет, Головних управлінь статистики в окремих областях України, дані статистичної звітності сільськогосподарських підприємств, матеріали анкетування ряду областей України, вітчизняних і зарубіжних публікацій з досліджуваної тематики, особистих спостережень автора.

Обґрунтованість і достовірність одержаних результатів підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, впровадженням у діяльність тваринницьких підприємств, публікацією у наукових фахових виданнях.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення новизни у сукупності складають теоретичні засади та методологічний інструментарій розробки стратегії та системи заходів по формуванню механізму економічної модернізації тваринництва та збільшення обсягів виробництва тваринницької продукції з метою забезпечення у ній потреб населення.

Основними науковими результатами, що відзначаються новизною, науковою і практичною цінністю дисертаційної роботи є наступні положення:

1. Узагальнено автором існуючі трактування поняття “модернізація” та сформовано авторське визначення сутнісної характеристики змісту поняття “економічна модернізація тваринництва”, як безперервний процес розвитку науки і техніки, що обумовлює позитивні прогресивні зрушення у галузі під

впливом низки чинників, направлених на оновлення і ефективний розвиток тваринництва (стор. 40-49).

2. Вперше розроблено конструктивний організаційно-економічний механізм проведення економічної модернізації тваринництва, який містить взаємопов'язану сукупність основних складових та підпорядкованих їм елементів, що відображують специфіку ринкових концепцій у перспективному розвитку досліджуваної галузі (стор. 419-417); стратегічну програму, у межах якої запропоновано методологічний підхід до визначення етапів формування алгоритму і структурних складових стратегії економічної модернізації тваринництва (стор. 97-121; 132-139) та теоретично обґрунтовано і розроблено організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення економічної модернізації тваринництва, що сприяє формуванню завдань і напрямів інвестиційного забезпечення модернізації галузі у відповідності до державної стратегії її розвитку (стор.346-349).

3. Удосконалено фінансово-орієнтовану модель забезпечення економічної модернізації і ефективного розвитку тваринництва, в основі якої знаходиться комплекс взаємопов'язаних між собою елементів, що розкривають закономірності пошуку, економічні інструменти формування і залучення оптимального обсягу фінансових ресурсів (стор.262-265); наукові положення щодо формування економічних взаємовідносин під час створення й функціонування обслуговуючого молочного кооперативу (стор. 418-426); пріоритетні напрями механізму державного регулювання стану проведення економічної модернізації тваринництва, який поєднує між собою сукупність об'єктивно обумовлених методів, функцій, засобів, елементів, важелів та інструментів державної підтримки галузі тваринництва з метою її ефективного розвитку (стор.306-313;324-327).

4. Знайшли своє продовження дослідження, пов'язані із формуванням організаційної структури багатофункціональної моделі економічних відносин і коопераційних зв'язків учасників сільського регіонального молочного кластеру (стор.426-435); техніко-технологічним переоснащенням тваринництва, що передбачає упровадження сучасних фермських машин, механізмів, обладнання

ВІТЧИЗНЯНИХ 1 закордонних зразків та організаційно-економічних методів їхнього ефективного використання для досягнення найкращих результатів при виробництві якісної тваринницької продукції (стор.210-254); покращенням організації інноваційної діяльності, яка забезпечує стабільність і прибутковість за рахунок цілеспрямованого використання біологічних можливостей тварин, впровадження сучасних прогресивних технологій та економічної модернізації виробничих процесів у тваринництві (стор. 354-381).

Структура і зміст дисертації, її завершеність. Дисертаційна робота Лаврука В.В. повністю відповідає вимогам щодо написання докторських дисертацій економічного профілю. Вона складається зі вступу, п'ятьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі висвітлено актуальність теми дисертаційної роботи, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано наукову новизну, вказано практичне значення отриманих результатів дослідження та їхню апробацію, наведено перелік публікацій.

У першому розділі “Теоретичні засади дослідження економічної модернізації тваринництва як основної умови продовольчого забезпечення населення України” розкрито економічну сутність і зміст поняття “економічна модернізація тваринництва”, визначено структуризацію особливостей економічної модернізації тваринництва, досліджено роль трансформаційних процесів у розвитку тваринництва і здійсненні його економічної модернізації та виявлено їхній вплив на покращення продовольчого забезпечення населення.

У другому розділі “Методологічні аспекти формування стратегії економічної модернізації і розвитку тваринництва” окреслено методологію і методику дослідження процесу проведення економічної модернізації й забезпечення розвитку тваринництва, обґрунтовано методичні підходи та інструментарій до формування і реалізації стратегії економічної модернізації та вказано її роль у розвитку тваринництва, сформовано системний підхід до розробки стратегічної моделі економічної модернізації та ефективного розвитку тваринництва.

у третьому розділі “Оцінка стану техніко-технологічного і економічного розвитку тваринництва та забезпечення населення його продукцією” діагностовано економічні тенденції та проведено оцінку досягнутих обсягів виробництва і споживання населенням тваринницької продукції, обґрунтовано основні засади та завдання техніко-технологічної модернізації тваринництва, досліджено стан формування системи технічного переоснащення тваринництва, визначено роль технологічних процесів у виробництві сучасних видів тваринницької продукції.

У четвертому розділі “Формування організаційно-економічних засад фінансово-інвестиційного забезпечення економічної модернізації і розвитку тваринництва” досліджено процес фінансового забезпечення економічної модернізації і розвитку тваринництва, визначено функції державного регулювання модернізаційної діяльності, окреслено важливість інвестиційної підтримки забезпечення економічної модернізації і конкурентоспроможності тваринництва.

У п'ятому розділі “Напрями забезпечення проведення економічної модернізації та ефективного розвитку тваринництва” обґрунтовано роль інновацій у підвищенні ефективності модернізаційних процесів у тваринництві, визначено основні напрями активізації проведення економічної модернізації і розвитку тваринництва, запропоновано заходи з удосконалення механізму забезпечення відповідних процесів у перспективі.

У цілому дисертаційна робота є логічно завершеною науковою працею, в якій отримані науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують досліджувану наукову проблему, яка характеризує процес здійснення економічної модернізації і подальшого розвитку тваринництва.

Теоретична та практична цінність одержаних результатів. Наукові розробки автора мають певну практичну цінність, оскільки вони дають можливість поглибити і доповнити теоретичні аспекти, методологічні напрацювання, сформулювати висновки і пропозиції у контексті досліджуваної проблеми. Розроблені автором теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи знайшли своє відображення у методичних розробках і рекомендаціях.

які після впровадження використовуються у практичній діяльності Департаментами агропромислового розвитку ряду облдержадміністрацій України, підприємствами галузі тваринництва та в навчальному процесу, що підтверджується відповідними довідками про впровадження.

Відповідність автореферату змісту дисертації. Дисертація повністю відповідає основним вимогам до захисту дисертацій у спеціалізованій вченій раді. Основні положення дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені в авторефераті, зміст якого віддзеркалює основні викладки проведеного дослідження. Автореферат дисертації розкриває основні її положення та висновки, які є ідентичними дисертації за структурою, змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

Мова і стиль дисертації. Дисертація виконана і оформлена відповідно до існуючих норм і вимог. Теоретичний і аналітичний матеріал подається в логічній послідовності, доступною для сприйняття діловою українською мовою. Дисертаційна робота характеризується аргументованістю викладеного матеріалу, цілісністю і змістовною завершеністю.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях. Опубліковані автором праці повністю відображають отримані результати дослідження, що викладені у дисертації і авторефераті. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковані у 45 наукових працях, з них одноосібна монографія, монографія у співавторстві, колективний навчальний посібник, 22 статті у наукових фахових виданнях України, 4 статті - у фахових виданнях іноземних держав, 16 публікацій у матеріалах і тезах конференцій.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційного дослідження. При позитивній оцінці дисертаційного дослідження Лаврука В.В., його наукового та практичного значення, виникає потреба акцентувати увагу на деяких зауваженнях та дискусійних моментах:

1. Дисертант на високому професійному рівні в підрозділі 1.1, використовуючи монографічний метод наукових досліджень, здійснює розробку методологічних підходів до трактування поняття «модернізація».

«економічна модернізація». Проте, поза увагою автора залишилися методичні підходи щодо трактування вищезазначеного поняття, які розкриті в П(с)БО 7 «Основні засоби». Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів. Податкового кодексу (ст.144). На нашу думку це б суттєво підсилює теоретичну частину дисертаційної роботи.

2. Автор в підрозділах 2,1 та 2,2 дисертаційної роботи розкриває методичний інструментарій та методологічні засади дисертаційної роботи. Проте, поза увагою автора залишилося інформаційне забезпечення наукового дослідження. Аналіз даної проблематики та пропозиції по удосконаленню інформаційного забезпечення дало б можливість нівелювати вплив суб'єктивного підходу, який використовується при формуванні статистичної бази даних, яка використовується в дисертаційному дослідженні.

3. Як свідчать результати дисертаційного дослідження на протязі досліджуваного періоду спостерігається негативна тенденція виробництва молока та м'яса ВРХ в усіх категоріях господарств України, що ставить під загрозу не тільки продовольчу а й національну безпеку нашої держави (п. 3.1 розділу 3). В зв'язку з цим дисертанту необхідно приділити увагу проблемі відтворення стада великої рогатої худоби, зокрема м'ясного напрямку продуктивності.

4. Автор в підрозділі 3.2 здійснює аналіз індикаторів продовольчої безпеки по основним видам тваринницької продукції по узагальненим позиціям. Проте, поза увагою дисертанта залишилося розгляд індикаторів продовольчої безпеки по основним видам продукції м'ясного тваринництва: свинина, яловичина, м'ясо птиці та інші види м'яса.

5. Дисертант в підрозділі 3.2 проводить оцінки рівня виробництва та споживання основних видів тваринницької продукції. На нашу думку автору необхідно було б більш детальніше роль і місце особистих підсобних (селянських) господарств в продовольчому забезпеченні сільських та міських домогосподарствах.

6. Оцінюючи стан продовольчої безпеки по продукції тваринного походження автору (підрозділ 3.2, 3.3) необхідно було б звернути увагу на

проблему її якості, як похідної від використання матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств та господарств населення. На нашу думку це б суттєво підвищило б значимість дисертаційного забезпечення.

7. В підрозділах 4.1 та 4.2 автор на високому професійному рівні розкриває роль держави в стимулюванні модернізації технологічного процесу виробництва тваринницької продукції, зокрема у висококонцентрованих сільськогосподарських підприємствах. На нашу думку автору необхідно було б звернути увагу на ефективність методів державної підтримки та на розробку пропозицій по їх удосконаленню.

8. В 5 розділі автор на високому професійному рівні здійснює оцінку витрат на впровадження конкретних інноваційних проєктів і відповідно розкриває економічний ефект від їх реалізації. Проте, поза увагою дисертанта залишилася екологічна складова їх реалізації.

Доречною є думка, що окреслені зауваження і виділені дискусійні моменти не впливають на позитивну оцінку рецензованої дисертації та не зменшують рівень цінності і значущості проведеного дисертаційного дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Лаврука Віталія Валерійовича «Економічна модернізація тваринництва як умова продовольчого забезпечення населення України» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну проблему і має вагомим теоретичне та практичне значення.

Наукові положення, висновки і рекомендації, що містяться в дисертації і авторефераті, вирішують досліджувану наукову проблему, що стосується економічної модернізації тваринництва, відзначаються новизною, достовірністю та достатньо обґрунтовані.

Дисертаційна робота виконана на належному науково-теоретичному рівні, текст викладено грамотно, логічно і послідовно, висновки і пропозиції належним чином аргументовані. З огляду на це можна стверджувати, що подана до захисту дисертаційна робота «Економічна модернізація тваринництва як умова продовольчого забезпечення населення України» повністю відповідає

вимогам пп. 9, 10 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями, які внесені постановами Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656 та від 30 грудня 2015р. № 1159, а її автор, Лаврук Віталій Валерійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством.

**Д.Є.Н., професор,
завідувач кафедри обліку
і оподаткування
Білоцерківського національного
аграрного університету**

**«Підпис затверджую»
Начальник ВК БНАУ**

І.В. Свиноус

Д.В. Ромасишин